

Raadsvergadering d.d. 12-06-2025

Aan de raad,

Onderwerp

Toekomstbestendige bibliotheek na pilot

Portefeuillehouder

M.C. Slaets-Sonneveldt

Beslispunten

1. De bibliotheek toekomstbestendig inrichten in Laarbeek volgens scenario 1
2. De Rijksgelden van €100.000 in 2025 en 2026 bestemmen voor bibliotheek De Lage Beemden

Samenvatting

Per 1 januari 2024 zijn we samen met bibliotheek De Lage Beemden (hierna genoemd als: bibliotheek) gestart met een pilot om meer inzicht te krijgen voor de toekomstbestendige bibliotheek in Laarbeek. In dit voorstel wordt beargumenteerd waarom de bibliotheek volgens scenario 1 (bijlage 1) toekomstbestendig is. In scenario 1 zijn de volgende vestigingen opgenomen: Aarle-Rixtel: mini-servicepunt en jeugdcollectie, Beek en Donk: volwaardige collectie voor jeugd en volwassenen en Lieshout: volwassen- en jeugdcollectie. In scenario 1 is budget opgenomen voor bemenste openingsuren in de vestigingen. En in scenario 1 is budget opgenomen voor activiteiten in alle vier de kernen. Daarnaast krijgen gemeenten een wettelijke zorgplicht voor de bibliotheek. Gemeenten ontvangen in 2025 en 2026 Rijksgelden om zich hierop voor te bereiden. Door in te zetten op scenario 1 zijn wij goed voorbereid op de wettelijke zorgplicht. Het volledige bedrag van deze Rijksgelden wordt bestemd voor de bibliotheek.

Aanleiding

In 2020 legde u een taakstellende bezuiniging op van €75.000 euro aan de bibliotheek. Samen met de bibliotheek zijn wij al snel overgegaan naar een inhoudelijk gesprek over deze bezuinigingsopdracht en de rol van de bibliotheek. In mei 2023 informeerden wij u hierover (bijlage 2). Daarbij gaven wij aan dat we meer inzicht nodig hadden om keuzes te kunnen maken en het laatste deel van de bezuiniging te kunnen behalen. We zagen onder andere dalende ledenaantallen (nog maar 4% van de volwassenen uit Laarbeek was lid) en de digitalisering die het voor veel inwoners mogelijk maakt zelfstandig een boek te kunnen lenen. Daarnaast zagen we ook een tegenbeweging. We zagen dat de rol van de bibliotheek aan het veranderen was. De beweging van leden naar gebruikers. Landelijk zagen we ook ontwikkelingen op ons afkomen waar we graag op in wilden spelen. Daarom vroegen wij u met de Kadernota 2024 €20.000 voor 2 jaar om een pilot te kunnen starten met de bibliotheek. U heeft dit bedrag beschikbaar gesteld en 1 januari 2024 zijn we gestart met de pilot. In Bijlage 2 staat uitgebreid omschreven hoe deze pilot eruitzag.

We hebben de volgende ontwikkelingen gevolgd:

1. De volgende cijfers:
 - Aantal leden en aantal actieve leden per vestiging (2024)
 - Aantal uitleningen per vestiging (2024)
 - Verloop huidige leden in Aarle-Rixtel (2024)
2. Het aantal en de soort activiteiten en deelnemers aan activiteiten, waarbij we de ontwikkellijnen uit het beleidsplan Sociaal Domein hebben aangehouden
3. Landelijke ontwikkelingen
4. Lokale ontwikkelingen, denk hierbij aan de doorontwikkeling van de huiskamers, gesprekken met het onderwijs en AleBieb

Eind 2023 hebben wij de SPUK herstelgelden aangevraagd voor de bibliotheek. De SPUK herstelgelden zijn door het Rijk beschikbaar gesteld voor het realiseren van toekomstbestendige lokale bibliotheekvoorzieningen in opmaat naar de wettelijke zorgplicht. Deze zijn door het Rijk verdeeld op basis van aanvraag en een puntensysteem (o.a. afhankelijk van aantal bibliotheekvestigingen, maatschappelijke opgaven zoals laaggeletterdheid en risico op onderwijsachterstand). Deze gelden hebben wij toegewezen gekregen en zet de bibliotheek in 2024 en 2025 in voor uitbreiding van bemenste openingstijden en uitbreiding van het activiteitenaanbod. Doel voor ons was om met deze inzet aan te sluiten bij de pilot en meer inzicht te krijgen. Verruiming van openingstijden biedt de mogelijkheid om ook extra in te zetten op activiteiten in de bibliotheek en om met activiteiten aan te sluiten op de spreekuren van het Informatiepunt Digitale Overheid (IDO), taalcafés of activiteiten van samenwerkingspartners.

Met de septembercirculaire 2024 Gemeentefonds hebben wij voor 2025 en 2026 €100.000 extra Rijksgelden toegewezen gekregen om de periode tussen de SPUK herstelgelden en de wettelijke Zorgplicht te overbruggen. Het voornemen vanuit het Rijk is dat dit structureel wordt (bijlage 5).

Op 1 april jl. hebben wij samen met de bibliotheek de resultaten van de pilot en ons voorstel voor de toekomstbestendige bibliotheek aan u gepresenteerd (bijlage 3). Het voorstel is om voor scenario 1 te kiezen. In bijlage 1 zijn de scenario's verder uitgewerkt.

Beoogd effect en/of resultaat

Een toekomstbestendige bibliotheek in gemeente Laarbeek die past bij de wettelijke zorgplicht en aansluit bij de behoefte van onze inwoners.

Argumenten

- 1.1 *De toekomstbestendige bibliotheek volgens scenario 1 sluit aan bij de behoefte van onze inwoners en bij de doelstellingen van de gemeente en de bibliotheek om de veranderende rol van leden naar gebruikers door te voeren*

Scenario 1 sluit aan bij de uitkomsten van de pilot. De volgende twee punten vallen op uit de pilot en zijn leidend in de keuze voor scenario 1:

1. Het belang van activiteiten. Wij willen met de bibliotheek een brede doelgroep bereiken, met name de doelgroep laaggeletterden. Door alleen boeken neer te zetten bereiken we die doelgroepen niet. Maar, door in te zetten op een breed aanbod aan activiteiten, zien we dat we een bredere doelgroep kunnen bereiken. Naast een breed activiteitenaanbod is de samenwerking met andere partners ook van groot belang.

Door aan te sluiten bij de huiskamer overleggen en af te stemmen met o.a. de welzijnsorganisatie zorgt de bibliotheek voor een divers aanbod aan activiteiten in de huiskamers. Ook kan de bibliotheek zo beter inzetten op de samenwerking met het onderwijs.

2. Het belang van een jeugdcollectie in Aarle-Rixtel en Lieshout (inclusief activiteiten) en een volwaardige collectie voor jeugd en volwassenen in Beek en Donk. Uit de cijfers van de pilot valt op dat volwassen leden uit Aarle-Rixtel naar Beek en Donk gaan voor het lenen van boeken. Maar we zien dat het aantal actieve jeugdleden in Aarle-Rixtel afgenomen is, in vergelijking met Lieshout en Beek en Donk, waar het aandeel actieve jeugdleden door het jaar heen redelijk gelijk is gebleven.

Activiteiten:

Met het aantal uren volgens scenario 1 in bijlage 1 kan de bibliotheek verder inzetten op de ontwikkeling van leden naar gebruikers. Met deze beweging bereiken we meer inwoners, dan alleen de leden van de bibliotheek. Activiteiten die gericht zijn op laaggeletterdheid zullen ook meer de aandacht krijgen. De bibliotheek kan met dit scenario ook de samenwerking met het onderwijs en andere partners in het voorliggend veld versterken en voorzetten. In Bijlage 4 zit een overzicht van de activiteiten in 2024. Deze zijn opgesplitst in activiteiten in de huiskamers en overige activiteiten. Het is een divers aanbod van activiteiten, gericht op verschillende doelgroepen. Samen met de bibliotheek blijven we monitoren wat het bereik is van deze activiteiten. Ook Alebieb heeft bevestigd dat juist de activiteiten de jeugd aantrekt, zij ondersteunen deze richting vanuit hun bevindingen.

Vestigingen:

In alle kernen blijft de boeken aan huis service bestaan. In alle kernen is een Informatiepunt Digitale Overheid en in alle kernen staat een leestafel met kranten en tijdschriften in de huiskamers. Per kern:

- Aarle-Rixtel: terugbrengen van de jeugdcollectie en mini-service punt in de huiskamer. We gaan met de bibliotheek en het onderwijs verder in gesprek hoe we hierin ook beter de samenwerking op kunnen zoeken. Het onderwijs heeft uitgesproken blij te zijn met deze ontwikkeling en hierin mee te willen bewegen. Met de initiatiefnemers en vrijwilligers van de AleBieb gaan we samen met de bibliotheek ook verder in gesprek.
- Beek en Donk: volwaardige bibliotheek met volwassen en jeugdcollectie in de huiskamer (voldoet aan de wettelijke plicht om 1 volwaardige bibliotheek per gemeente open te houden).
- Lieshout: collectie voor zowel volwassenen als jeugd. Ondanks dat de resultaten van de pilot aangeven dat alleen een jeugdcollectie genoeg is in Lieshout, stellen we voor in Lieshout als extra service voor Mariahout ook de kleine volwassen collectie in stand te houden. Het past binnen het beschikbare budget en daarnaast is het kapitaalvernietiging (€3.500 aan vervroegde afschrijving van inrichting en materialen) om de volwassencollectie weg te halen.
- Mariahout: hier zit geen vestiging van de bibliotheek met boeken.

1.2 De toekomstbestendige bibliotheek volgens scenario 1 maakt de beweging van leden naar gebruikers mogelijk

In scenario 1 heeft de bibliotheek voldoende middelen om een divers activiteitsaanbod te realiseren. De bibliotheek experimenteert met activiteiten om een zo divers mogelijk aanbod aan te bieden, wat past bij de behoefte van de inwoners. Met als doel een bredere doelgroep bereiken. De bibliotheek bereikt zo niet alleen de inwoners die lid zijn van de bibliotheek. Het is hierbij belangrijk om aan te sluiten op bestaande netwerken en initiatieven. De bibliotheek zoekt de samenwerking in het voorliggend veld goed op, zoals te zien is in bijlage 4 in 2024. Door in te zetten op scenario 1 kan de bibliotheek hier nog verder op door ontwikkelen. En is er meer ruimte om in te zetten op de doelgroep laaggeletterden.

2.1 Gemeenten krijgen Rijksgelden in aanloop naar de wettelijke zorgplicht

Gemeenten krijgen naar verwachting in 2026 een zorgplicht voor de bibliotheek. De wet zal (met de huidige informatie) een beperkte norm van minimaal één vestiging met bemensing meegeven. Met scenario 1 voldoen we hieraan. Daarbij is er een normenkader gepresenteerd. Dit normenkader is niet verplicht, wij hebben dit normenkader gebruikt als richtinggevend. Bij het bepalen van scenario 1 hebben wij gekeken naar wat passend is voor Laarbeek. Om hieraan te kunnen voldoen zijn de middelen van €100.000 nodig in 2025 en 2026 voor de bibliotheek.

Kanttekeningen

1. Met scenario 2 voldoen we met de huidige informatie aan de wettelijke zorgplicht

Met scenario 2 (bijlage 1), waarbij we één volwaardige bibliotheekvestiging hebben met boekencollectie in Beek en Donk, voldoen we nog steeds aan de wettelijke zorgplicht. De wettelijke zorgplicht geeft namelijk maar beperkte normen mee, omdat de Rijksgelden maar een gedeelte van de totale begroting van bibliotheken zijn. Van de Rijksgelden die we krijgen voor 2025 en 2026 is niet het volledige budget nodig voor scenario 2. Dit levert in 2025 en 2026 een besparing op van €45.000. In dit scenario hebben we nog steeds budget voor activiteiten in de vier huiskamers. Echter voldoen we in dit scenario niet aan de uitkomsten van de pilot. We zien, zoals hierboven aangegeven, dat het voor de jeugd belangrijk is om in Aarle-Rixtel en Lieshout een jeugdcollectie aan te bieden.

2. Er zijn diverse tussenvarianten mogelijk

Er zijn diverse tussenvarianten mogelijk. Echter, we stellen bewust scenario 1 voor zoals bij de argumenten aangegeven. In bijlage 1 zijn de kosten voor de collecties in Aarle-Rixtel en Lieshout verder uitgewerkt.

3. De wettelijke zorgplicht is nog niet ingegaan

De wettelijke zorgplicht gaat naar verwachting in 2026 in. Op dit moment is deze dus nog niet ingegaan. De Rijksgelden die we krijgen zijn in 2025 en 2026 incidenteel. Maar de verwachting is wel dat deze structureel worden (bijlage 5).

Financiën

Financiële consequenties bij de financiering van scenario 1:

1. Gemeentelijke subsidie blijft gelijk

De gemeentelijke jaarlijkse subsidie aan de bibliotheek is in 2025 €338.495, daarnaast ontvangt de bibliotheek in 2025 incidenteel €20.000 voor het uitvoeren van de pilot. De jaarlijkse subsidie wordt in opvolgende jaren geïndexeerd, volgens ons subsidiebeleid. We hebben hiermee de taakstellende bezuiniging van €75.000 gerealiseerd. De inwonerbijdrage blijft hiermee gelijk.

2. De extra Rijksgelden worden ingezet voor de bibliotheek

Met de wettelijke zorgplicht ontvangen gemeenten structureel Rijksgelden. Gemeenten ontvangen €2,95 per inwoner, met een minimumbedrag van €100.000. Voor Laarbeek gaat het om €100.000 in 2025 en 2026. Dit is in 2025 en 2026 nog incidenteel. De verwachting is dat bij een wettelijke zorgplicht dit structureel wordt (bijlage 5). Voor scenario 1 is het volledige bedrag van de Rijksgelden nodig voor de bibliotheek.

3. De bibliotheek neemt in 2025 een bestemmingsreserve op van €74.000

De bibliotheek heeft in 2025 eenmalig hogere inkomsten doordat de SPUK herstelgelden en pilot gelden in 2025 doorlopen. Per 2026 vallen deze inkomsten weg en lopen de inkomsten gelijk met de uitgaven. De bibliotheek houdt in 2025 €74.000 over, dit bedrag neemt de bibliotheek op als bestemmingsreserve voor o.a. herinrichting van de bibliotheek in ontmoetingscentrum Beek en Donk.

Financiële consequenties bij de financiering van scenario 2:

1. Gemeentelijke subsidie blijft gelijk

Zie hiervoor argument 1 bij financiële consequenties van scenario 1.

2. De extra Rijksgelden worden gedeeltelijk ingezet voor de bibliotheek

Voor scenario 2 is €55.000 van de €100.000 nodig voor de bibliotheek. €45.000 wordt niet ingezet voor de bibliotheek en valt vrij ten gunste van de gemeentebegroting.

3. De bibliotheek neemt in 2025 een bestemmingsreserve op van €29.000

De bibliotheek houdt in 2025 €29.000 over, dit bedrag neemt de bibliotheek op als bestemmingsreserve voor o.a. herinrichting van de bibliotheek in ontmoetingscentrum Beek en Donk.

Financiële consequenties bij tussenvarianten

In bijlage 1 staan de kosten van de jeugdcollecties in Lieshout en Aarle-Rixtel en de volwassencollectie in Lieshout.

Vervolgstappen

Na besluitvorming gaan we samen met de bibliotheek voorbereidingen treffen zodat we met ingang van het nieuwe schooljaar 2025-2026 (september 2025) kunnen starten met het gekozen scenario.

Daarnaast komen er de komende jaren nog veel ontwikkelingen op ons af, zoals de doorontwikkeling bibliotheek op school en de herontwikkeling van het ontmoetingscentrum in Beek en Donk. Wij blijven, samen met de bibliotheek de ontwikkelingen volgen en inzetten op wat passend is voor Laarbeek.

Bijlagen (meegezonden stuk(ken), ter inzage gelegde stukken)

1. Scenario's toekomstbestendige bibliotheek
2. Notitie toekomstbestendige bibliotheek (mei 2023)
3. Presentatie toekomstbestendige bibliotheek 01-04-2025
4. Overzicht activiteiten 2024
5. Brief minister OCW – decentralisatie-uitkering openbare bibliotheken 2025-2026

Het college van burgemeester en wethouders,

De loco-gemeentesecretaris van Laarbeek

de burgemeester van Laarbeek

C. Boode

L.A.G.P. van der Aa